

การติดตามผลบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์
และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสำหรับสังคมฐานความรู้

อรทัย วารีสอาด

นุชรี ตรีโลจน์วงศ์

Abstract

This research article aimed to determine the employers' satisfaction and expectation towards the Bachelor Program's graduates in Library and Information Science, Srinakharinwirot University and their desirable characteristics. The research also aimed at investigating graduates' opinions of course content's application in the program and desirable characteristics of library and information science graduates. The findings showed that the most of the employers were not librarians and worked in non-library organizations. The desirable characteristics of graduates in the knowledge-based society included personality and human relationship; knowledge and competencies in organizational management; and knowledge and skill in information technology. The analysis of relationships between variables showed that different year of completion and different work status of the graduates did not affect their opinions about course content in the program. The graduates' opinion towards desirable characteristics of graduates was similar to that of the employers.

บทนำ

หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในระดับปริญญาตรีของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เริ่มดำเนินการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 หลังจากได้รับการอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2542 ทั้งนี้สืบเนื่องจากการปรับเปลี่ยนหลักสูตรครั้งใหญ่ โดยแต่เดิมมุ่งเน้นการศึกษาเฉพาะด้านบรรณารักษศาสตร์เพียงอย่างเดียวมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 และมุ่งผลิตบรรณารักษ์สำหรับห้องสมุดโรงเรียน ในครั้งนั้น เป็นการปรับเนื่องจากผลกระทบของการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ยุคสังคมสารสนเทศ (Information society) นั่นเอง แต่บัดนี้ได้ก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้ (Knowledge-based society) ประกอบกับทางภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เห็นว่า ถึงรอบวาระที่จะปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าว โดยจำเป็นต้องดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลการผลิตบัณฑิตที่ใช้หลักสูตรดังกล่าวจากทั้งตัวบัณฑิตเองและผู้จ้างงานบัณฑิต เนื่องจากการติดตามผลบัณฑิตทำให้ได้ข้อเท็จจริงในส่วนของผู้จ้างงานว่า พอใจกับบัณฑิตที่สถาบันผลิตให้เพียงใด ได้ข้อเท็จจริงจากบัณฑิตถึงสาระประโยชน์ในการนำไปประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังได้ข้อเท็จจริงจากบัณฑิตและผู้จ้างงาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม อีกทั้งเพื่อการดำรงอยู่ของสถาบัน รวมถึงความสำคัญและบทบาท การจัดการหลักสูตรสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในยุคสังคมฐานความรู้แห่งต้นศตวรรษที่ 21 นอกจากนั้น การวิจัยหลักสูตรยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอีกด้วย

นอกจากนี้ ด้วยความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการเทคโนโลยีสารสนเทศ การปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินงานและบริการของสถาบันสารสนเทศ รวมทั้งนักวิชาชีพสารสนเทศ ระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงสภาพจากสังคมสารสนเทศเป็นสังคมฐานความรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นสังคมที่มีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างสูงจากเครือข่ายสารสนเทศ ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่ม และนวัตกรรมใหม่ๆ จากความรู้ของบุคลากร สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญยิ่งต่อการผลิตบัณฑิตสารสนเทศ ที่มีความรู้ ความสามารถ และคุณสมบัติที่สอดคล้องกับการพัฒนาทางวิชาการและความต้องการของตลาดวิชาชีพสารสนเทศที่มุ่งเน้นคุณภาพระดับสากล ดังนั้นภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงต้องกำหนดแนวทางที่ชัดเจนเกี่ยวกับการทบทวน การปรับปรุงหลักสูตร การดำเนินการหลักสูตรและการผลิตบัณฑิตที่จะรองรับสังคมฐานความรู้ในศตวรรษนี้ ทั้งนี้การวิจัยนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงถึงศักยภาพของสถาบัน ตลอดจนทำให้เกิดการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้จ้างงานที่มีต่อบัณฑิตสาขา
บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจกับความคาดหวังของผู้จ้างงานที่มีต่อบัณฑิตสาขา
บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้จ้างงานเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ เพื่อรองรับ
สังคมฐานความรู้
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหารายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารสนเทศศาสตร์
5. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหารายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์
และสารสนเทศศาสตร์ จำแนกตามปีสำเร็จการศึกษา และสถานภาพการทำงาน
6. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบัณฑิตเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์เพื่อรองรับ
ในสังคมฐานความรู้

สมมติฐานการวิจัย

1. ความพึงพอใจกับความคาดหวังของผู้ว่าจ้างที่มีต่อบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์
และสารสนเทศศาสตร์ มีความแตกต่างกัน
2. บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ แตกต่างกัน
3. บัณฑิตที่มีสถานภาพหลังสำเร็จการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อเนื้อหาวิชา
ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บัณฑิตของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ในปีการศึกษา 2546, 2547, 2548, 2549 และ 2550 จำนวน 5 รุ่น รวมทั้งหมด 127 คน และผู้จ้างงานบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาแล้ว จำนวน 5 รุ่น รวมทั้งหมด 127 หน่วยงาน ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ 1) บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาแล้ว จำนวน 2 รุ่น คือ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2549 และ 2550 รวมทั้งหมด 61 คน 2) ผู้จ้างงานบัณฑิตทั้ง 2 รุ่น รวมทั้งหมด 61 หน่วยงาน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด สำหรับผู้จ้างงานบัณฑิต 1 ชุด และสำหรับบัณฑิต 1 ชุด ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และแบบเติมข้อความ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้วิธีต่างๆ ได้แก่ เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ส่งทางไปรษณีย์ และส่งทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยใช้วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตลอดจนใช้การวิเคราะห์ค่า t-test เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจกับความคาดหวังของผู้จ้างงานที่มีต่อบัณฑิต และเปรียบเทียบความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรฯ จำแนกตามปีที่สำเร็จการศึกษาและสถานภาพหลังสำเร็จการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของผู้จ้างงานบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์ฯ

1.1 สถานภาพของผู้จ้างงาน พบว่า ผู้จ้างงานส่วนใหญ่มีตำแหน่งงานอื่นๆ ที่ไม่ใช่บรรณารักษ์ และสังกัดหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่ห้องสมุด มีจำนวนถึงร้อยละ 62.2 เช่น บริษัทที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับสารสนเทศและการสื่อสาร ศูนย์ข้อมูลธนาคาร ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศภายใต้องค์กรและบริษัท อย่างไรก็ตามกรณีที่เป็นห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ พบว่า มีอายุการดำเนินงานทั้งน้อยกว่า 10 ปี และมากกว่า 50 ปี ขึ้นไปถึงร้อยละ 10.8

1.2 ความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้จ้างงานที่มีต่อบัณฑิตในด้านต่างๆ เพื่อรองรับในสังคมฐานความรู้ พบว่า ผู้จ้างงานส่วนใหญ่มีความพึงพอใจและความคาดหวังต่อบัณฑิตในทุกๆ ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุดในด้านคุณธรรมและจริยธรรม รองลงมาคือด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์สำหรับความคาดหวังเฉลี่ยสูงสุดคือด้านความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ รองลงมาคือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ดังตาราง 1

ตาราง 1 สรุปความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้จ้างงานที่มีต่อบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์ฯ ในด้านต่าง ๆ

คุณลักษณะของบัณฑิต	ระดับความพึงพอใจ			ระดับความคาดหวัง		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพ/วิชาการ	3.80	0.47	มาก	3.75	0.65	มาก
2. ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	4.10	0.44	มาก	4.04	0.72	มาก
3. ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์	4.01	0.53	มาก	3.95	0.72	มาก
4. ด้านทัศนคติต่องานที่ทำ	3.98	0.50	มาก	3.96	0.72	มาก
5. ด้านความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ	3.99	0.49	มาก	4.10	0.78	มาก
รวม	3.97	0.43	มาก	3.97	0.43	มาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.2.1 ด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพ/วิชาการ ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจ และความคาดหวังในระดับมากทุกเรื่อง ยกเว้น 2 เรื่อง คือ ความสามารถในการเป็นผู้วิจัย และความสามารถในการเป็นผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า ในเรื่องความสามารถใช้ภาษาอังกฤษติดต่อสื่อสารในการทำงาน ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง แต่มีความคาดหวังในระดับมาก ส่วนเรื่องที่ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสามารถในการใช้อุปกรณ์สำนักงาน ในขณะที่ผู้จ้างงานมีความคาดหวังเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง ความสามารถในการปฏิบัติงานตามคำสั่งหรืองานที่ได้รับมอบหมาย

1.2.2 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจและความคาดหวังระดับมากในทุกเรื่อง โดยมีความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง การปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียร และมีความคาดหวังเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

1.2.3 ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจและความคาดหวังระดับมากในเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นเพียงเรื่องเดียวที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง คือ ความเป็นผู้นำ ส่วนเรื่องที่มีความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน และเรื่องที่มีความคาดหวังเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเป็นกันเอง/เป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงาน

1.2.4 ด้านทัศนคติต่องานที่ทำ ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจและความคาดหวังระดับมากในทุกเรื่อง โดยมีความพึงพอใจและความคาดหวังเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง ความมีจิตใจให้บริการ

1.2.5 ด้านความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจ และความคาดหวังระดับมากในทุกเรื่อง โดยมีความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง ไม่ประพฤติตนให้เสื่อมเสียในวิชาชีพ และมีความคาดหวังเฉลี่ยสูงสุดใน 2 เรื่อง คือ ให้ความร่วมมือ/ช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงานเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย และพัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถ/ทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การเปรียบเทียบความพึงพอใจกับความคาดหวังของผู้จ้างงานที่มีต่อบัณฑิตในด้านต่างๆ ปรากฏว่า โดยรวมความพึงพอใจกับความคาดหวังของผู้จ้างงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

1.4 ความคิดเห็นของผู้จ้างงานเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์เพื่อรองรับในสังคมฐานความรู้ ผู้จ้างงานส่วนใหญ่มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตในทุก ๆ ด้านโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเหมาะสมเฉลี่ยสูงสุดในด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ รองลงมา คือ ด้านความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร และด้านความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปความคิดเห็นของผู้จ้างงานเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์เพื่อรองรับในสังคมฐานความรู้ในด้านต่างๆ โดยรวม

คุณลักษณะของบัณฑิตในด้านต่าง ๆ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.79	0.57	มาก
2. ด้านความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร	3.82	0.56	มาก
3. ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์	4.37	0.49	มาก
รวมทั้งหมด	3.98	0.47	มาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.4.1 ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ผู้จ้างงานเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3 เรื่อง คือ รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีการทำงานเป็นทีมและมีมนุษยสัมพันธ์ นอกนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเหมาะสมเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมขององค์กรได้เป็นอย่างดีใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นผู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง องค์กรและสังคม

1.4.2 ด้านความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร ผู้จ้างงานเห็นว่า ทุกเรื่องมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเหมาะสมเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ มีความรู้เกี่ยวกับการบริการลูกค้าหรือการบริหารความสัมพันธ์ลูกค้า มีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการสมัยใหม่ และสามารถในการพัฒนาระบบบริหารจัดการภายในองค์กร

1.4.3 ด้านความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้จ้างงานส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีเพียงเรื่องเดียวที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด คือ ความสามารถในการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต นอกนั้นมีความเหมาะสมในระดับมาก โดยมีความเหมาะสมเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ความสามารถใช้โปรแกรมสำนักงาน เช่น MS Office ความสามารถในการจัดการฐานข้อมูล และสามารถในการใช้สื่อมัลติมีเดีย เช่น กล้องดิจิทัล DVD

1.5 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้จ้างงาน สามารถจำแนกได้ดังนี้

1.5.1 ด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพ/วิชาการ ผู้จ้างงานเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ 2 อันดับแรก คือ สามารถนำความรู้ความสามารถในวิชาชีพหรือวิชาการมาประยุกต์ใช้กับงานในอาชีพสาขาอื่นได้ และสามารถนำความรู้ความสามารถในวิชาชีพ หรือวิชาการมาประยุกต์ใช้กับงานที่ทำได้เป็นอย่างดี

1.5.2 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้จ้างงานเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ที่น่าสนใจ 3 อันดับแรก คือ มีความรับผิดชอบสูงต่องานในหน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมาย ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน องค์กร รวมทั้งตนเองและผู้อื่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจดี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความขยันหมั่นเพียร

1.5.3 ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ผู้จ้างงานเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ 3 อันดับแรก คือ มีมนุษยสัมพันธ์ดีต่อเพื่อนร่วมงาน ปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานและสภาพแวดล้อมได้อย่างดี และมีมนุษยสัมพันธ์ดีต่อบุคลากรในฝ่ายงานอื่น

1.5.4 ด้านทัศนคติต่อการทำงาน ผู้จ้างงานเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ 3 อันดับแรก คือ มีทัศนคติที่ดีต่องานและองค์กรหรือรักงานที่ทำ มีจิตใจดีพร้อมช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างานและองค์กร รวมทั้งเอาใจใส่และกระตือรือร้นในงานที่ทำ และควรปฏิบัติงานด้วยความละเอียดรอบคอบ

1.5.5 ด้านความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ ผู้จ้างงานเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ 3 อันดับแรก คือ มีความรับผิดชอบสูงต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ ตรงต่อเวลา และรักษาความลับหรือข้อมูลขององค์กร

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์ฯ

2.1 สถานภาพของบัณฑิต บัณฑิตส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวนบัณฑิตที่ทำงานเกี่ยวข้องกับงานห้องสมุด/ศูนย์สารสนเทศ มีจำนวนเท่ากับบัณฑิตที่ทำงานไม่เกี่ยวข้องกับงานห้องสมุด/ศูนย์สารสนเทศ นอกจากนี้ ยังพบว่าบัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานในหน่วยงานเอกชน และส่วนใหญ่ได้รับเงินเดือน เดือนละ ประมาณ 10,001.00 -15,000.00 บาท

2.2 ความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ บัณฑิตส่วนใหญ่ นำความรู้ในรายวิชาต่างๆ ไปใช้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายวิชา ปรากฏว่า มีเพียงรายวิชาเดียวที่บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในระดับน้อย คือ รายวิชา บส 442 จดหมายเหตุ

และสิ่งพิมพ์รัฐบาล สำหรับรายวิชาที่บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในระดัปลานกลาง มี 16 รายวิชา ส่วนรายวิชาที่บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในระดัปลานมาก มี 13 รายวิชา เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังรายวิชาต่อไปนี้

- บส 353 คอมพิวเตอร์กับงานบริการสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.23$)
- บส 451 เทคนิคการค้นคืนสารสนเทศเบื้องต้น ($\bar{X} = 4.13$)
- บส 302 จิตวิทยาและจริยธรรมในวิชาชีพสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.00$)
- บส 491 การฝึกสอนและ/หรือฝึกงาน ($\bar{X} = 3.92$)
- บส 354 ระบบอัตโนมัติในงานสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.89$)
- บส 401 การอ่านในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.83$)
- บส 352 เทคโนโลยีการสื่อสารข้อมูล ($\bar{X} = 3.68$)
- บส 351 ฐานข้อมูลเบื้องต้น ($\bar{X} = 3.57$)
- บส 471 สัมมนา ($\bar{X} = 3.57$)
- บส 201 ความรู้เบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ($\bar{X} = 3.57$)
- บส 202 การอ่านทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ($\bar{X} = 3.57$)
- บส 211 การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.51$)
- บส 452 ระบบสำนักงานอัตโนมัติในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ($\bar{X} = 3.51$)

2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ฯ จำแนกตามปีสำเร็จการศึกษา บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปี 2549 และปี 2550 มีความคิดเห็นต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ฯ โดยรวมและรายข้อไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2

2.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ฯ จำแนกตามสถานภาพหลังสำเร็จการศึกษา บัณฑิตที่ทำงานและบัณฑิตที่กำลังศึกษาต่อมีความคิดเห็นต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ฯ โดยรวมและรายข้อไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3

2.5 ความคิดเห็นของบัณฑิตเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์เพื่อรองรับในสังคมฐานความรู้ บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตในทุกด้าน โดยรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเหมาะสมเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ รองลงมาคือ ด้านความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและด้านความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร ดังตาราง 3

ตาราง 3 ความคิดเห็นของบัณฑิตเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์เพื่อรองรับในสังคมฐานความรู้ในด้านต่างๆ

คุณลักษณะของบัณฑิตในด้านต่าง ๆ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.03	0.54	มาก
2. ด้านความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร	3.84	0.71	มาก
3. ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์	4.45	0.52	มาก
รวม	4.11	0.52	มาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

2.5.1 ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ บัณฑิตมีความเห็นว่า คุณลักษณะที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมขององค์กรได้เป็นอย่างดี มีทักษะการรู้สารสนเทศเป็นอย่างดี และใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต

2.5.2 ด้านความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ บัณฑิตมีความเห็นว่า คุณลักษณะที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด คือ ความสามารถในการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและความสามารถในการใช้โปรแกรมสำนักงาน เช่น MS Office นอกนั้นมีความเหมาะสมในระดับมาก โดยมีความเหมาะสมเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ความสามารถในการใช้สื่อมัลติมีเดีย ความสามารถในการจัดการฐานข้อมูล และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้

2.5.3 ด้านความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร บัณฑิตมีความเห็นว่า ทุกเรื่อง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเหมาะสมเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ มีความรู้เกี่ยวกับบริการลูกค้าหรือการบริการความสัมพันธลูกค้า มีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการสมัยใหม่ และมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2.6 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจของบัณฑิต ตามลำดับ ดังนี้

2.6.1 ควรเพิ่มรายวิชาทางด้านคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวกับฮาร์ดแวร์ เครือข่าย ฐานข้อมูล ซอฟต์แวร์ การสร้างเว็บไซต์ การใช้อุปกรณ์สำนักงานต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานทั้งในวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ รวมทั้งสาขาวิชาชีพอื่นได้หลากหลายมากขึ้น ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน

2.6.2 ควรเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ เพราะเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน อีกทั้ง แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่มาจากต่างประเทศ

2.6.3 ควรเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษ

2.6.4 ในทุกรายวิชา ควรบังคับให้นิสิตได้อ่านบทความภาษาอังกฤษมากขึ้น

2.6.5 ควรเพิ่มรายวิชาหรือเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ

อภิปรายผล

1. ความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้จ้างงานที่มีต่อบัณฑิต

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้จ้างงานส่วนใหญ่มีความพึงพอใจและความคาดหวังต่อบัณฑิตโดยรวมอยู่ในระดับมากในทุกๆ ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ความสามารถในวิชาชีพ/วิชาการ 2) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม 3) ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ 4) ด้านทัศนคติต่องานที่ทำ 5) ด้านความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งนี้ผู้จ้างงานมีความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุดในด้านคุณธรรมและจริยธรรม รองลงมาคือ ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ สำหรับความคาดหวังเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ รองลงมา คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยผู้จ้างงานได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านคุณธรรมและจริยธรรมไว้ด้วย กล่าวคือ บัณฑิตควรมีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้เนื่องจากสภาพปัจจุบันทั้งทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่แสดงถึงอันตรายต่อความเป็นไทยและความมั่นคงของชาติ เช่น การกระทำผิดจรรยาบรรณในวิชาชีพต่างๆ ความหย่อนยานในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ผู้นำสังคมหรือประเทศไร้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม ไม่ซื่อสัตย์สุจริต เอาแต่ผลประโยชน์เข้าตนเอง ญาติพี่น้องและพวกพ้อง รวมทั้งความบกพร่องในกิริยามรรยาทและบุคลิกภาพแบบไทย เป็นต้น (ปัญญา รุ่งเรือง. 2546: 2, 22)

อย่างไรก็ตาม ความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้จ้างงานที่เฉลี่ยสูงสุดนั้น อาจเนื่องมาจาก หลักสูตรสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2541 (2541: 1-6) ของภาค วิชาบรรณารักษศาสตร์ฯ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการ จัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีไว้ว่า เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1) มีความรู้ และ ทักษะทางด้านบรรณารักษศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถทำงานในหน่วยงานสารสนเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชน 2) สามารถจัดการสารสนเทศในการพัฒนาสังคมฐานความรู้ 3) มีคุณธรรมและ จริยธรรมทางวิชาชีพ 4) มีความรู้ความสามารถที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญา ของคณะมนุษยศาสตร์ คือ “สร้างเสริมภูมิปัญญา พัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์” และมีวิสัยทัศน์ที่ “เน้นความ เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม มีประสิทธิภาพในการทำงานสอดคล้องกับความต้องการของสังคม” ดังนั้นใน การจัดการเรียนการสอน คณาจารย์จึงสอดแทรกเรื่องราวและคำสอนที่เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมให้กับ ผู้เรียนมากที่สุด เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณค่าความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับลักษณะของคนไทยใน อนาคตของสังคมฐานความรู้ กล่าวคือ เป็น “คนดี คนเก่ง คนที่มีสุขภาพดีและมีความสุข” คำแรกที่ว่า เป็น คนดี ก็คือ เป็นคนที่ “ใฝ่รู้คู่คุณธรรม คิดและทำอย่างวิทยาศาสตร์ มีเหตุมีผล” นั่นเอง (วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีกับคนไทยยุคใหม่ในเศรษฐกิจฐานความรู้. 2545: 5-7)

นอกจากนี้ ยังพบว่าผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของกองแผนงาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งสำรวจความพึงพอใจของนายจ้างที่มีต่อบัณฑิตคณะวิชาต่างๆ ในรุ่นปีการศึกษา 2549 โดยพบว่า ผู้จ้างงานของบัณฑิตภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ฯ มีความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ (มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. กองแผนงาน. 2550: 35-37)

เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจกับความคาดหวังของผู้จ้างงานที่มีต่อบัณฑิตในด้านต่างๆ ปรากฏว่า โดยรวม ความพึงพอใจกับความคาดหวังของผู้จ้างงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ข้อที่ 1 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลักสูตรของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ฯ กำหนดให้รายวิชา บส 302 จิตวิทยาและจริยธรรม ในวิชาชีพสารสนเทศ เป็นวิชาเอกบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหาวิชาใน หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ฯ โดยพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ นำความรู้ในรายวิชานี้ไปใช้ในระดับมาก โดยมีค่า เฉลี่ยสูงเป็นอันดับ 3 นอกจากนี้ทางภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ฯ ยังเน้นการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณ ธรรมและจริยธรรมในทุกๆรายวิชาเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพื่อให้สอดคล้อง กับปรัชญาและวิสัยทัศน์ของคณะมนุษยศาสตร์ดังที่กล่าวมาข้างต้น

2. ความคิดเห็นของผู้จ้างงานเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์เพื่อรองรับสังคมฐานความรู้

ผลการวิจัย พบว่า ผู้จ้างงานมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของบัณฑิตโดยรวมอยู่ในระดับมากในทุกๆ ด้าน โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ รองลงมาคือ ด้านความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร และด้านความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามลำดับ ดังความคิดเห็นของเพ็ญศรี ทองใหญ่ ณ อยุธยา (2548: 49-53) ที่กล่าวว่า ห้องสมุด “ดีพร้อม” หรือ “A perfect library” ต้องรวมถึงบรรณารักษ์ ผู้เป็นเสมือนหัวใจของห้องสมุด ดังนั้นบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังเช่น บรรณารักษ์ควรมีชีวิตชีวา พร้อมพรั่งด้วยข้อมูล ทันสมัยตลอดเวลา เต็มใจให้ความช่วยเหลือ และสามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์ได้ ดังที่เียวชนรุ่งนใหม่มีกล่าวไว้ว่า “บรรณารักษ์ต้องเป็นเทพธิดามากกว่านางยักษ์” และต้องทำงานหนักทุกรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ห้องสมุดพัฒนาปรับเปลี่ยนระบบโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานและการให้บริการ ซึ่งเป็นแนวคิดเดียวกับสมบูรณ์ เจตนจิราวัฒน์ (2546: 3-4) นักธุรกิจสารสนเทศ ที่กล่าวว่า ปัจจุบันตลาดแรงงานต้องการบุคลากรสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บรรณารักษ์ที่มีลักษณะแปรเปลี่ยนไปจากในอดีต ผู้จ้างงานส่วนใหญ่ต้องการบุคลากรที่มีองค์ความรู้ที่กว้าง คือ มีความรู้ทั้งที่เรียนจากมหาวิทยาลัยและนอกมหาวิทยาลัย เช่น ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ ตลอดจนมีบุคลิกภาพและการสื่อสารที่ดี ทั้งการแต่งกาย กิริยาท่าทาง การแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารกับบุคคลในองค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพิมพ์ อินแบน กุลธิดา ท้วมสุข และ จุฑารัตน์ ศรราวณะวงศ์ (2542: 69-82) ซึ่งพบว่า ผู้บริหารองค์กรของรัฐและเอกชนส่วนใหญ่เห็นว่าบุคลากรสารสนเทศควรมีมนุษยสัมพันธ์ และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ รวมทั้งมีความรู้ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีโดยรวมในระดับมาก

3. ความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหาารายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่นำความรู้ในรายวิชาต่างๆ ไปใช้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายวิชา ปรากฏว่า มีเพียงรายวิชาเดียวที่บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในระดับน้อย คือ รายวิชา บส 442 จดหมายเหตุและสิ่งพิมพ์รัฐบาล สำหรับรายวิชาที่บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในระดับปานกลางมี 16 รายวิชา ส่วนรายวิชาที่บัณฑิตนำความรู้ไปใช้ในระดั้มาก มีถึง 13 รายวิชา โดยใน 5 อันดับแรกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รายวิชาต่อไปนี้

- บส 353 คอมพิวเตอร์กับงานบริการสารสนเทศ
- บส 451 เทคนิคการค้นคืนสารสนเทศเบื้องต้น
- บส 302 จิตวิทยาและจริยธรรมในวิชาชีพสารสนเทศ
- บส 491 การฝึกสอนและ/หรือฝึกงาน
- บส 354 ระบบอัตโนมัติในงานสารสนเทศ

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก บัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานในหน่วยงานเอกชนซึ่งจำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์ในงานที่ปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นงานบริการหรืองานสำนักงาน เพื่อให้การทำงานมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และนำข้อมูลไปใช้ร่วมกันได้ รวมทั้งเป็นเครื่องมือสนับสนุนให้หน่วยงานได้เปรียบในเชิงการแข่งขันทางธุรกิจด้วย (พินดา พานิชกุล, 2549: 7, 203) นอกจากนี้ ในสภาพการทำงานปัจจุบัน บัณฑิตจำเป็นต้องมีจิตวิทยาและจริยธรรมในการทำงาน เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการได้อย่างดี แม้ว่าบัณฑิตส่วนใหญ่จะทำงานทั้งที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับงานห้องสมุด/ศูนย์สารสนเทศก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บัณฑิตที่ปฏิบัติงาน ในห้องสมุดสถาบันการศึกษา หรือห้องสมุดที่ใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ สามารถนำความรู้จากในรายวิชา บส 353 คอมพิวเตอร์กับงานบริการสารสนเทศ บส 451 เทคนิคการค้นคืนสารสนเทศเบื้องต้น และ บส 354 ระบบอัตโนมัติในงานสารสนเทศ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้จริง

สำหรับรายวิชา บส 491 การฝึกสอนและ/หรือฝึกงานนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ฯ เนื่องจากบัณฑิตได้รับประสบการณ์ตรงจากการฝึกทักษะในวิชาชีพ ช่วยให้บัณฑิตเกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น นับเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับบัณฑิตได้อย่างดี ทั้งนี้ใช้เวลาฝึกงาน 1 ภาคการศึกษา โดยเข้ารับการฝึก ทั้งจากหน่วยงานภายใน คือ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และหน่วยงานภายนอก เช่น ห้องสมุดรัฐสภา ห้องสมุดสยามสมาคม กองบรรณสาร และห้องสมุด กระทรวงการต่างประเทศ อุทยานเพื่อการเรียนรู้ (TK Park) ห้องสมุดมารวย (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย) ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC Resource Center) ศูนย์ข้อมูลมติชน และสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ บัณฑิตยังให้ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ คือ เสนอให้เพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ เพราะเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน และแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่มาจากต่างประเทศ ตลอดจนเสนอแนะให้ทุกรายวิชาจัดการเรียนการสอนที่บังคับให้นักอ่านบทความภาษาอังกฤษมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้จ้างงานในเรื่องความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อติดต่อสื่อสารในการทำงาน และยังสอดคล้องกับความเห็นของ สุมิตรา จันทรเงา (2547: 5) ที่เสนอว่าบุคลากรที่พึงประสงค์ในสังคมฐานความรู้ ควรมีคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ มีความรู้ภาษาอังกฤษอย่างดี คล่องแคล่วในด้านการสื่อสาร พูด อ่าน และเขียน

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ฯ จำแนกตามปีที่สำเร็จการศึกษา ปรากฏว่า บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาปี 2549 และปี 2550 มีความคิดเห็นต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ฯ โดยรวมและรายข้อไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 อาจเป็นเพราะบัณฑิตทั้ง 2 รุ่นใช้หลักสูตรฉบับเดียวกัน คือ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2541 อีกทั้งช่วงเวลาที่ใช้ในการเรียนใกล้เคียงกันไม่ห่างกันมาก ตลอดจนคณาจารย์ผู้สอนก็เป็นกลุ่มเดียวกัน

เช่นเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ฯ จำแนกตามสถานภาพหลังสำเร็จการศึกษา พบว่า บัณฑิตที่ทำงานและบัณฑิตที่กำลังศึกษาต่อมีความคิดเห็นต่อเนื้อหาวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ฯ โดยรวมและรายข้อ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 ทั้งนี้เนื่องจากในยุคลังคมฐานความรู้เป็นสังคมที่ต้องอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศเพื่อทำให้สารสนเทศและความรู้กระจายไปได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วโดยไร้ข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ (จรัส สุวรรณเวลา. 2547: 13) ดังนั้นบัณฑิตที่ทำงานในภาคต่างๆ โดยเฉพาะภาคเศรษฐกิจต้องใช้ทักษะ ความรู้และความเชี่ยวชาญสูงในการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายสารสนเทศ (ณัฐธัญญา ช่อโพธิ์ทอง; และ ศรีศักดิ์ จามรมาน. 2547: 20) ส่วนบัณฑิตที่กำลังศึกษาต่อก็เช่นกัน สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ได้ เนื่องจากในการเรียน การสอนระดับปริญญาโท จำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าอย่างเข้มข้น ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศและความรู้ที่หลากหลาย

4. ความคิดเห็นของบัณฑิตเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์เพื่อรองรับในสังคม

ฐานความรู้

ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตโดยรวม อยู่ในระดับมากในทุกๆ ด้าน เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้จ้างงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ นับเป็นคุณลักษณะสำคัญที่บัณฑิตและผู้จ้างงานเห็นพ้องต้องกันว่าเหมาะสมที่สุด ทั้งนี้บัณฑิตส่วนใหญ่เห็นว่าควรเน้นในเรื่องต่อไปนี้มากที่สุด คือ การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมขององค์กรได้เป็นอย่างดี ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต และมีทักษะการรู้สารสนเทศเป็นอย่างดีตามลำดับ

ส่วนด้านความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองจากด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ บัณฑิตส่วนใหญ่เห็นว่า ควรเน้นในเรื่องต่อไปนี้ มากที่สุด คือ ความสามารถในการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และความสามารถในการใช้โปรแกรมสำนักงาน เช่น MS Office นอกจากนี้ บัณฑิตส่วนใหญ่ยังให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรเพิ่มรายวิชาทางด้านคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวกับฮาร์ดแวร์ เครือข่าย ฐานข้อมูล ซอฟต์แวร์ การสร้างเว็บไซต์ การใช้อุปกรณ์สำนักงานต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานทั้งในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์รวมทั้งสาขาวิชาชีพอื่นได้หลากหลายมากขึ้น ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้จ้างงานเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทักษะพื้นฐานทางวิชาชีพที่สำคัญของบรรณารักษในอนาคต คือ ทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะเกี่ยวกับการสื่อสาร และทักษะเกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศ (กิตติพร เพชรพราว. 2543: บทคัดย่อ) นอกจากนี้ยังพบว่าผลงานวิจัยสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากงานวิจัยของรัตนา ณ ลำพูน และดรุณี ณ ลำปาง (2548: บทคัดย่อ) โดยเสนอให้เพิ่มความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ (ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2530) ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คุณลักษณะด้านสุดท้ายคือ ด้านความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ทุกเรื่องมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเหมาะสมเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับแรก คือ มีความรู้เกี่ยวกับการบริการลูกค้าหรือการบริการความสัมพันธ์ลูกค้า และมีความรู้/ทักษะในการบริหารจัดการสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้จ้างงานเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่าผลงานวิจัยสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากงานวิจัยของรัตนา ณ ลำพูน และดรุณี ณ ลำปาง (2548: บทคัดย่อ) ซึ่งเสนอให้เพิ่มความรู้เกี่ยวกับการตลาดในงานบริการในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ (ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2530) ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ในอดีตที่ผ่านมา สถาบันการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ส่วนใหญ่กำหนดวัตถุประสงค์ในการผลิตบัณฑิตออกไปสู่ตลาดแรงงาน โดยเน้นกลุ่มห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศที่สังกัดองค์กรหรือหน่วยราชการ สำหรับตำแหน่งงานนั้น มักจะบรรจุในตำแหน่งบรรณารักษ์หรือครูบรรณารักษ์ แต่ในปัจจุบัน เมื่อก้าวเข้าสู่ยุคสังคมฐานความรู้ ซึ่งเป็นช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายในสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ อันส่งผลกระทบต่อสถาบันการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ฯ เร่งปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของตลาดแรงงานและสังคม ที่น่าสังเกตคือ หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เป็นการผสมผสานระหว่างวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้นบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในสาขานี้ เมื่อก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงาน จึงได้เปรียบสาขาวิชาอื่น คือ มีเส้นทางวิชาชีพที่เปิดกว้างและหลากหลาย บัณฑิตสามารถทำงานได้ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน ทั้งตำแหน่งบรรณารักษ์และตำแหน่งงานอื่นๆ ที่เปิดรับในปัจจุบัน ดังนั้นภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเป็นสถาบันเก่าแก่และมีชื่อเสียงในการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ฯ จึงควรปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้จ้างงานและบัณฑิตมากที่สุด รวมทั้งพัฒนาให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในสังคมฐานความรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

1.1 ภาควิชาฯ ควรสอดแทรกเนื้อหาด้านความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ และด้านคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในรายวิชาต่างๆ หรือกิจกรรมของภาควิชาฯ เนื่องจากเป็นความคาดหวังสูงสุดของผู้จ้างงานที่มีต่อบัณฑิต

1.2 ภาควิชาฯ ควรให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของผู้จ้างงานและบัณฑิต โดยให้ความสำคัญต่อความรู้ที่จำเป็นในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นทางด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร และความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

1.3 ภาควิชาฯ ควรพิจารณาเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาบุคลิกภาพ และทักษะภาษาอังกฤษในรายวิชาของหลักสูตรตามความเหมาะสม

1.4 ภาควิชาฯ ควรสร้างจิตสำนึกให้บัณฑิตรักในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการติดตามผลบัณฑิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และอาจใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมในการเก็บข้อมูลตามความเหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก

2.2 ควรศึกษาการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรีของสถาบันการศึกษาต่างๆ ในประเทศไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและตลาดแรงงานในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กิตติพร เพชรพราว. (2543). **คุณลักษณะและทักษะพื้นฐานทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์สำหรับบรรณารักษ์ในอนาคต**. ปรินูญานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2547). **วิกฤตยิ่งยวดของอุดมศึกษาไทย: มหาวิทยาลัยจะอยู่รอดได้อย่างไรในศตวรรษที่ 21**. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2552, จาก <http://council.chula.ac.th/announce/Univ.crisis190147.html.doc>
- ณัฐธินิชา ช่อโพธิ์ทอง; และ ศรีศักดิ์ จามรมาน. (2547). **นักสารสนเทศที่พึงประสงค์ในยุคสังคมความรู้: การสัมมนาวิชาการเรื่องบัณฑิตสารสนเทศสำหรับสังคมความรู้: ความต้องการ คุณภาพ และความคาดหวัง**. หน้า 20. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). **การปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นไทย ความรักชาติและวัฒนธรรมไทย**. ใน **รายงานสรุปผลการวิจัยเรื่องการฟื้นฟูวัฒนธรรมเพื่อความมั่นคงของชาติ**. หน้า 1-30. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พนิดา พาณิชกุล. (2549). **เทคโนโลยีสารสนเทศ**. กรุงเทพฯ: เคทีพี คอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์.
- พิมพ์พา อินแบน; กุลธิดา ท่วมสุข; และ จุฑารัตน์ ศราวณะวงศ์. (2542, กันยายน-ธันวาคม). **ลักษณะงานและความรู้ความสามารถของบุคลากรให้บริการสารนิเทศในองค์กรของรัฐและเอกชนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร**. **บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มข.** 17(3): 69-82.
- เพ็ญศรี ทองใหญ่ ณ อยุธยา. (2548, กรกฎาคม-กันยายน). **ห้องสมุด “ดีพร้อม” เป็นอย่างไร**. **วารสารห้องสมุด**. 49(3): 49-53
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กองแผนงาน. (2550). **รายงานการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนายจ้าง/ผู้บังคับบัญชาที่มีต่อบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รุ่นปีการศึกษา 2549**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยฯ.

- (2551). รายงานภาวะการณ์ทางานทำของบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รุ่นปีการศึกษา 2549-2550. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย.
- รัตนา ณ ลำพูน ; และ ดร.ณิณี ณ ลำปาง. (2548). รายงานการวิจัย ประสิทธิภาพของหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ (ปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2530) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต ปีการศึกษา 2533-2545. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับคนไทยยุคใหม่ในเศรษฐกิจฐานความรู้. (2545). ใน เอกสารการประชุมทางวิชา การประจำปีของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย วันที่ 22 - 23 พฤศจิกายน 2545. หน้า 5-7. เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สมบุญ เจตน์จิราวัฒน์. (2546, กรกฎาคม-ธันวาคม). บุคลากรด้านสารสนเทศ (บรรณารักษ์) ที่พึงประสงค์. โคมทัศน์. 24(2): 3-4.
- สุมิตรา จันทร์เงา. (2547). นักสารสนเทศที่พึงประสงค์ในธุรกิจสื่อสารมวลชน. ใน การสัมมนาวิชาการเรื่อง บัณฑิตสารสนเทศสำหรับสังคมฐานความรู้: ความต้องการ คุณภาพและความคาดหวัง. หน้า 5. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรทัย วารีสอาด; และคนอื่น ๆ. (2552). การติดตามผลบัณฑิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสำหรับสังคมฐานความรู้. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.